

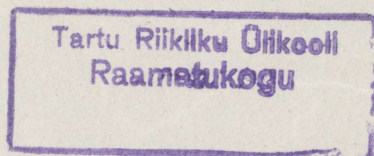
Küsimusi pulmakommetest

EESTI RAHVALUULE ARHIIVI VÄLJAANNE,
TARTU, 1939.

Äratõmme „Rahvapärimeste Selgitajast“ nr. 5.

ARHIIVKOGU

KÜSIMUSI PULMAKOMMETEST.

ERA küsimuskavades on mitmel korral soovitatud koguda pulmakombeid. Et antud tööd hõlbustada ja olemas-oleva materjali põhjal ebaselgeks jäänud kohti täita, selleks on esitatud alljärgnevad küsimused. Rikkalikku pulmakommete tagavara pole muidugi nende küsimustega võimalik tühendada, küll aga saab jutustajal ühtteist meelde tuletada.

Üleskirjutamisel pole soovitatav jutustaja vestlust alalise küsitlemisega katkestada, see segaks jutustuse ilmekust. Kui mingi tegevus või sündmuste järjekord jääb segaseks, siis võiks seda tagantjärele kontrollida. Need kes varemalt meile on saatnud pulmakommete kirjeldusi, ei tarvitse samadelt isikutelt uuesti pulmakirjeldusi terves ulatuses üles märkida, küll aga oleks soovitatav puuduvaid osi lisada.

Kuidas toimus abikaasavalik vanasti? Kas noored ise sõlmisid sõp-russidemeid omavahel? Kus ja kuidas see sündis? On ehk vanemad oma lastele valinud eluseltsilise?

Kas rahva seas on veel mälestusi vanemaist naisevõtmise viisidest, näit. naiseröövimisest, nn. tōmbamisest? Mis põhjusel rööviti naisi? Kas röövijaid on ka taga aetud, on ehk tekkinud võitlusi röövijate ja tagaajajate vahel? Kes võtsid tõmbamisest osa — kosija, perekond või kogu sugukond?

Kas on teateid pulmarongide kokkupõrkeist?

Kas mäletatakse midagi naise ostmisest? Millega tasuti neiu hinda? Kas olid kindlad tasu normid? Kellele perekonnaliikmeist — emale, vendadele või isale — tasuti ostuhind?

Kas vanemad inimesed on kuulnud, et neiu on käinud noormehi

kosja kutsumas tupp vööl, kuhu noormees pidi noa (pussi) panema? Kuidas seda nimetati? Oli see mingi erisugune puss ja tupp? Millal ja kuhu selleks koguneti? Kuidas neiu kutsusid sellal noormehi endi juurde? Märgitagu kõik, mida rahvas mäletab tupelkäimisest.

Kas on veel teateid peapiiramisest? Millal see sündis ja kelle poolt? Kui tõmmatud neiu peiu koju viidi, kas lõigati siis kohe peiu majas kõrva äärest juukseid lühemaks, märgiks, et vanemad ja sugulased on kaotanud tema kohta õiguse?

Kuulamine. Kas on saadetud enne kosjaminekut noormehi poolt kuulaja tüdruku juurde? Kuidas nimetati kuulajat ja kuidas kuulamist? Kas oli kuulaja(i)ks sugulane, võõras, meeste- või naisterahvas? Mis päeval käidi enamasti kuulamas? Kas kuulajal oli midagi kaasas peigmehe poolt (viinapudel,

kingitusi)? Kuidas kutsuti seda viina? Milliseid kombeid oli viinapudeli andmisel, selle tühjendamisel jne? Kui neiu soovitatud noormehele ei tahtnud minna, kuidas toimus siis äraütlemine? Kas on olnud juhuseid, kus ka tüdruk on saatnud sobitaja noormehe juurde? Kuidas see toimus ning kuidas seda sobitajat nimetati? Kas kuulaja on saanud ka mingit tasu? Mis osa ta etendas pulmas?

Kuidas käidi kuulamas, kas jala, ratsahobusel või kuidagi teisiti? Kas oli kuulajail eriline tunnusmärk — kirju sadulatekk jne.? Kas kuulamine oli salajane toiming või võisid seda kõik teada? Kas tüdruk saatis noormehele midagi märgiks, et ta nõus on kosja vastu võtma? Kas kuulamisel räägiti ka, millal kosja tulla? Kas kuulamise komme oli üldine või tehti seda ainult erilistel põhjustel ja missugused need olid? Kas kuulamist peetakse vanaks kombeks või on see hiljem tarvitusele tulnud? Mispärast? Palju oli vaheaega kuulamise ja kosjade vahel?

Kas on teateid salajasest kuulamisest, kus noormehe isa ja ema käisid pimedas tutvumas neiu kodu ja korraga?

Kosjad. Vajalik on kirjeldada, kuidas toimus ühe või teise abikaasavaliku-juhul arenemine kosjadeni. Mis nädalapäeval käidi kosjas? Kas eelistati ka mõnda aastaaega selleks enam? Kes oli(d) kosilasega kaasas? Kas oli kombeks kõigil kohe sisse minna või pidi mõni jääma välja? Mida räägiti kosimisel, kas tarvitati mõistukõnesid ja millised need olid? Kas kositav oli teiste hulgas või oli kombeks tema maskeerimine ja teiste tüdrukute esitamine õige pähe? Kuidas see toimus? Kas kosilane tõi mingeid kingitusi kositavale või selle omastele ja mida

nimelt? Milline oli kosilaste toit, kas mõnd sööki oli ka keelatud anda? Kauaks jäid kosilased kosjamajja?

Kuidas sündis kosjade tagasilükkamine? Kas mõnel juhul pruut on võtnud endale ka mõtlemisaega ja kuidas ta siis hiljem teatas oma otsuse? Kas kosjade ajaks on kutsutud tuttavaid kosjamajja ja peetud kosjapidu või oli see salajane toiming? Peeti ehk kosjapidu kunagi hiljem? Kas kosilasele anti lahkudes midagi kaasa? Kas kosjadeks on kutsutud ka kaasitajaid? Kas käidi järjest mitmes kohas kosjas, ühe ebaõnnestumisega siirduti teisale? Kas on tuntud ütlus: „ta on ühe hommikuga seitse suitsu läbi käinud“? Mis tähendus sellel on? Milliseid muid uskumusi ja kombeid teate seoses kosjadega? Kas teatakse midagi kosjapulgast?

Kas tuntakse nimetusi: väikesed viinad, suured viinad või esimesed ja teised viinad ja mis mõeldi nende nimetuste all? Mida mäletatakse lähkrijoomast? Kuidas ja millal see toimus, ning miks niisugune nimetus?

Kihlus. Kuidas nimetasid vanevad inimesed kihlust (lugemine, pruutlugemine, kihlus jne.)? Millal toimus kihlus? Kes olid pruutpaariga kaasas ja mis oli nende ülesandeks? Kas juhtus, et mõnikord jäeti kihlus katki või lükati edasi ja mis oli selle põhjuseks? Kas kihluse puhul viidi õpetajale midagi kingiks? Kas tuli maksta kihluseraha, kui palju ja kes selle maksis? Kas kihlust pühitseti pidulikult pruudi või peigmehe pool?

Missuguseid nimetusi või ütlusi tarvitati abiellujate kirikliku mahakuulutamise kohta ja millised uskumused ja kombesid olid selle seoses?

Kosjaviina viimine. Kas pruut on käinud kosjaviina viimas sugulas-tele? Kuidas nimetati seda toimin-
gut? Kas käidi ka võõraste juures?
Kas pruut käis üksi või oli temaga
keegi kaasas? Kuidas nimetati
kaaslast ja mis oli tema ülesandeks?
Kas pruut käis jala või hobusega?
Kas kosjaviina eest anti kingi-
tusi ja mida nimelt? Kas on tul-
nud ette juhuseid, et kosjaviina ei
võetud vastu? Kas pruut kutsus
ka pulma kosjaviina viies või tehti
seda eraldi ja kuidas? Kas pruuti
on käidud aitamas andide, veimede
tegemisel? Mida teatakse jutustada
nendest üheskoos veimede valmis-
tamistest?

Kas pruudi ja peigmehe sugula-
sed on teinud kosja ja pulmade va-
hel vastastikuseid küla skäike?

Laulatus. Kuidas seletab vanem
rahvas laulatus nimetust? Millal
oli laulatus? Kas vanasti on teie
pool pulm kohe järgnenud laulatu-
sele, või käisid pruut ja peigmees
kahekesi või ainult mõne saatjaga
laulatusel ja pulmad peeti hiljem?
On ehk tarvitatud mõlemat viisi ja
mis põhjusel neist üks või teine va-
liti? Oli see ehk olenev õpetajast?
Kumba neist peetakse vanemaks?
On ehk mõnikord laulatatud pääle
pulmade? Kui laulatusel olid kaa-
sas ainult tunnistajad, käemehed,
kes olid need kummaltki poolt ja
mis oli nende ülesandeks? Kuidas
pühitseti laulatuspäeva sel juhul?
Kui pikk oli vaheaeg laulatusel ja
pulmade vahel? Kui pulm järgnes
kohe laulatusel, kuidas toimus siis
pulmaliste kokkutulek? Kas tuldi
enne pruudikoju, saadi ehk kiriku
juures kokku või sõitis peigmees
mõne üksiku saatjaga pruudile jä-
rele? Millised kombesid olid tarvi-
tusel enne laulatusel minekut?
Kas tuntakse pruudi vihtlemist?
Kuidas see sündis ja mis tagamõt-
tega? Kuidas toimus kirikusse sõit?

Kas mõned pulmategelased olid
ratsa? Kellega sõitis pruut kiriku
ja sealt koju ja kellega peigmees?
Millised uskumused ja kombesid olid
seotud laulatusel? Kas on koju-
sõidul kombeks olnud pruudiga pei-
tu sõita ja kuidas seda takistati?
Kas laulatusel oli mingi eri riie-
tus? Milline oli näit. pruudi pea-
kate ja kaua ta pidi seda kandma?
Kas oli kombeks pruudi kirikust
saabumisel kedagi kolde ette panna,
mis põhjusel, kuidas teda nimetati
ja mis ülesanded tal olid?

Pulmad. Mis aastaajal enamasti
peeti pulmi? Keda kutsuti pulma,
kas ainult sugulasi või ka muid tut-
tavaid? Palju oli pulmalisi kum-
maltki poolt? Kas noortel tüdrukute-
tel oli keelatud pulma minna ja
miks? Oleks vajalik nimetada kõiki
pulmategelasi ja määratleda nende
ülesanded pulmas. Kas oli eri ni-
metusi pruudi ja peigmehe pulma-
liste kohta? Kas on pulma tulnud
ka kutsutama külalisi? Olid
need noored või vanad, poisid, tüd-
rukud jne? Missugusel pulmapäe-
val nad tulid ja mida nad pulmas
tegid? Kuidas neid nimetati?

Kas teie pool on nn. ühe- või
kaheotsaga pulmad, s. o. kas
pulmi peeti ainult pruudi või ainult
peigmehe pool või mõlemate kodus?
Kas mõnikord peeti pulmi ainult
ühel pool, kuigi üldiselt oli kombeks
pühitseda neid nii pruudi kui peig-
mehe kodus? Mis põhjusel seda
tehti? Kuidas toimetati juhul, kui
peig läks koduväiks? Kas oli kom-
beks pulmamaja kaunistada ja mil
kombes? Mis päeval algas pulm ja
millal lõppes? Kas pruudi sugula-
sed kogunesid pruudi poole ja peig-
mehe omad peigmehe poole või kui-
dagi teisiti?

Kas on olnud kombeks nn. piit-
sarahha kogumine peigmehe
kodus ja kuidas see toimus? Millal
ja kuidas sündis sõit pruudi-

koju? Kuidas võeti pulmarongi vastu? Millised kombesid olid sisse minnes? Kas oli kombeks pruuti eest ära peita? Kus oli pruut peidus? Kes teda otsis ja kuidas see sündis? Kirjeldatagu kõike, mis pruudikodus tehti. Kas pruudi lahkumist isakodust on seotud mõningate kommetega?

Kirstu viimine. Millal viidi pruudi kirst peigmehe koju, kas enne pulmaliste minekut, pulmarongiga ühes või hiljem järele? Mida kirst sisaldas? Kes oli(d) kirstuviija(d)? Kas oli kombeks nn. kirstu lunastamine pruudi ja ka peigmehe kodus ning kuidas seda toimetati? Kas kirstuviijatega on kaasa läinud ka nn. asemetegijad? Kes need olid ja kuidas sündis noorpaari aseme ülestegemine? Kuidas võeti kirstu peiukodus vastu? Kuhu ta paigutati?

Millal sõideti peigmehe poole (õhtul, öösel, mitmendal pulmapäeval)? Kas pruutpaar on koos teiste pulmalistega läinud peigmehe koju või läksid nad mõne saatjaga enne pulmalisi? Kui peig ja pruut läksid enne teisi peigmehe poole, millal järgnes siis neile pruudipoolne pulmarahvas ja kuidas neid vastu võeti? Kas pruuti on peidetud pulmaliste eest jne.? Kas pruudi vanemad on ka tulnud peiu poole? Kas nad tulid ühes teistega? Käidi neil ehk järel?

Millised kombesid olid teel? Kellega sõitis pruut? Missugune oli pulmarongi järjekord? Kas sõideti ka ratsa? Kas pruudil on olnud eriline päakate või on tal seotud isegi silmad kinni? Miks? Kuidas võeti pulmarongi vastu? Kas pruuti on lastud riidele või kasukale astuda? Millise tagamõttega?

Kas on kombeks olnud mõõga või mõne muu esemega ristide tegemine? Kes oli ristide tegi-

jaks? Kuhu ja missuguse tagamõttega neid tehti? Kas see komme on esinenud ka mujal pulmades (näit. laulatuselt tulles, pruudikodus jne.)?

Kas on pruudile peiukoju jõudes viljateri pähe visatud? Mis sellest loodeti?

Kas on pruuti lastud puid ahju visata? Kuidas ja miks seda tehti? Kas pruuti viidi aita, lauta jne. ja millised kombesid olid sel käigul? Kas on teateid kirjutatud pulmapassist? Mis on sinna märgitud?

Sülelaps. Kas pruudile on pandud pulmaajal laps sülle? Kuidas seda last nimetati? Kas seda tehti pruudi või peigmehe kodus ja millal (laulatuselt tulles, peigmehekoju jõudes, peale andide jagamist jne.)? Oli see poiss- või tütarlaps ja kui vana? Kes pani lapse sülle ja mida öeldi selle juures? Millise eelarvamusega seda tehti? Kelle see laps oli? Kas pruut andis ka midagi lapsele? Missugused kombesid olid veel tarvitusel ühenduses sülelapsesega?

Linutamine, tanutamine. Millist nimetust kandis pruudile liniku, mütsi või tanu pähepanek (linutamine, tanutamine, mütsi pähepanek, nooriku tegemine, ehitamine jne.)? Missugune oli see peakate? Kas hili-semal ajal on olnud teissugune peakate kui varemalt? Kas linutamine toimus pruudi või peigmehe kodus, millisel pulmapäeval ja mis ajal? Kas on juhuseid olnud, kus kirikus tanutati? Kus toimus tanutamine (aidas, saunas jne.)? Kas tehti seda kõigi pulmaliste osavõtul või tegid naised seda teistest eraldatult? Kas pruut oli eriliselt riietatud selleks puhuks? Kas tanutamisel on tehtud palvet ja lauldud? Olid lauldud vaimulikku või ilmalikku laadi? Kes oli linutaja, tanutaja? Kuidas toimus peakatte pähepanek? Kas enne õiget peakatet on pandud

pruudile midagi muud pähe? Mis on öeldud tanu, mütsi jne. pähe pannes? Kas tuntakse ka ämma tanutamist ja kuidas see toimus? Mis tähtsus arvati olevat linutamisel? Kas ja kuidas on tanutatud eksinud neidu või jälle leske?

Põllepappimine. Millal pandi pruudile põll ette või kas seda üldse on tehtud? Kes oli põlle ette panijaks ja kuidas ta seda tegi? Missugune oli see põll? Oli ta tõeliselt katkine või öeldi ainult nii? Kas põll oli sellal pruudi ees või käis mõni pulmalistest põllega ringi? Missuguseid kõnelusi oli põllepappimise juures?

Kas tuntakse ämma põllepappimise kommet ja kas samas ka pruudi põlle lapiti? Kuidas toimus ämma põlle lappimine?

Noorpaari magamapanek ja äratamine. Kus magas noorpaar esimest ööd (aidas, laudas, kambris jne.)? Kas noorpaar on pandud esimesel pulmaööl kotti magama? Kuidas niisugust kotti nimetati? Mitmenda pulmapäeva ööl magas noorpaar esimest korda koos? Oli see pruudi või peigmehe kodus? Kuidas toimus noorpaari magamapanek? Kuidas äratamine? Kas on viidud noorpaarile hommikul vett näo pesemiseks? Milliseid muid kombeid ja uskumusi on seoses noorpaari magamapaneku ja äratamisega?

Annid, veimed. Kuidas nimetati kingitusi, mida pruut jagas pulmalistele? Millal toimus kinkide jagamine, mitmendal pulmapäeval jne.? Mille sees toodi annid tuppas? Kes oli andide tooja ja kes väljajagaja? Kuidas toimus andide jagamine, kus asenesid annid sel ajal kui neid jagati? Kuidas toimetati kingid pulmalistele kätte? Kes olid päämised kinkide saajad ja mida keegi sai? Kuidas tänati andide

eest? Kas on olnud juhuseid, kus kingid ei meeldinud ja siis pruuti mõnitati?

Kas veimede, andide saaja oli kohustatud midagi andma vastutasuks? Mida kingiti noorpaarile? Kas on pandud midagi tühja veimevakka?

Kas tuntakse kommet, kus villu pannakse veimevakka ja pulmalised häälitsevad seal juures lammaste moodi? Kirjeldatagu lähemalt seda kommet. Miks seda tehti jne.?

Rahakorjamine. Milliseid rahakorjamise viise tarvitati vanasti pulmas peale põllepappimise ja andide eest maksmise? Kas tuntakse noorikutantsitamisel raha andmist, rahaga tule kustutamist, põranda ja laua pühkimist, „lemmkibu“ (kus raha pannakse õlle nõusse) jne.? Kirjeldatagu kõiki rahakorjamiseviise lähemalt. On ehk mingeid mänge seotud rahakorjamisega? Pulmanaljadest ja mängudest on eraldi küsiteldud „Rahvapärimeste Selgitajas“ nr. 4, lk. 120—123.

Toitudest. Küsiteldagu tingimata, missugused olid toidud vanas pulmas. Missugust sööki anti näit. kosilastele, missugust kihluse puhul, laulatusel tulles, mitu korda söödi pruudi ja mitu korda peigmehe pool ning mida igakord pakuti?

Missugune oli pulmalaud ning kuhu see oli asetatud? Missugused olid sööginõud vanas pulmas? Missugune oli lauasisustumise järjekord ühel või teisel juhul? Milliseid muid kombeid on seoses söömisega (söögisalmi tegemine, leivalõikamine, jookide pakkumine jne.)? Kas on kombeks olnud, et pruut mõnel söögiajal ei söönud? Kas tuntakse nimetust suursööm, isamehepudru jne.? Miks niisugune nimetus ja missugune see toit oli? Kas on tuntud nn. ikukapsad?

Kas ja missuguseid toiduaineid on pulmalised kaasa toonud?

Kas on pulmamajast välja sõidetud näiteks kõrtsi või külasse? Millal? Mida tehti sel sõidul? Kas tuntakse suitsupakku minikut, kuidas see toimus ja miks niisugune nimetus? Kas läksid kõik pulmalised või mõned üksikud?

Kas on sõidetud pruudi ja peigmehe kodu vahet, millised kombed olid seal ja kuidas seda hüüti?

Pulmalaulud ja laulikud. Küsimused pulmalaulude ja laulikute kohta on jäetud käesolevast küsimuskavast välja, kuigi, nagu teada, vanas pulmas iga toiming sündis laulu saatel. Küsimusi pulmalaulude ja laulikute kohta leiate „Rahvapärimuste Selgitajast“ nr. 4,

lk. 123/4. Märgitagu üles iga pisemgi saadaolev laulukatke.

Pulmalipp. Kas on olnud pulmamajas lipp lehvimas? Milline see oli? Kas see on vanasti juba nii olnud või on see hilisem komme? Milliseid kombeid teatakse seoses pulmalipuga?

Millal lõppesid pulmad? Kuidas anti märku, et pulm tarvis lõpetada? Kas pulm lõppes peigmehe pool või sõitsid pruudi sugulased veel pruudi vanemate koju?

Kas on olnud ka pääle pulmade mingi järelpulg, kingipulg, soolaleivaõhtu jne.? Kirjeldatagu neid pidutsemisi lähemalt.

Selma Lätt.

Turni Lühkoos Rahvakogude
ARKIIVKOGU